

Eriävä mielipide

Todistelun näyttöarvo

Esityksen yleisperustelujen jaksossa 3.2.1. kohdassa ”Todistelun näyttöarvo” todetaan, että ”Käytännössä anonyymien todistelun painoarvoa rajoittaisi lisäksi se, ettei pääasiaa käsittelevä tuomari ehdotetun mallin mukaan tietäisi todistajan henkilöllisyydestä sen enempää kuin vastaaja tai asianomistajakaan. Näin ollen tuomari ei todennäköisesti arvioisi anonyymiä todistelua ratkaisevaksi.”

Oikeudenkäymiskaareen lisättäväksi ehdotetun 17 luvun 35 b §:n mukaan syylliseksi tuomitseva tuomio ei saa perustua ainoastaan tai pääasiassa anonyymiin todisteluun.

Ehdotuksessa on perusteltu anonyymien todistelun näyttöarvon vähäistä merkitystä vetoamalla ihmisoikeustuomioistuimen antamiin oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskeviin päätöksiin.

Käsitykseni mukaan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuja ei voi käsitellä ainoastaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja syytettyjen näkökulmasta. Ehdotuksessa on jäänyt liian vähälle huomiolle todistajien ja rikosten asianomistajien ihmis- ja perusoikeudet.

Nämä oikeudet tulevat hyvin ilmi tapauksessa Doorson v. Alankomaat (26.3.1996, 54/1994/501/583). Ihmisoikeustuomioistuin katsoi ratkaisussaan, että todistajan kokeman uhan ei välttämättä tarvitse olla konkreettista, jotta henkilö voisi todistaa anonyymina, vaan riittävää on, että tietyntyyppisessä rikollisessa toiminnassa vaara uhkailusta ja kustosta on ylipäättään suurempi kuin muunkaltaisessa rikollisuudessa. Tapauksesta on myös löydettävissä laajempi kannanotto todistajien suojelun osalta. Ratkaisussaan ihmisoikeustuomioistuin nimittäin totesi, että vaikka ihmisoikeussopimuksen 6 artikla ei sinänsä edellytä huomioimaan todistajien ja uhrien asemaa, tulee huomata, että tällaisten henkilöiden henki ja turvallisuus suojataan ihmisoikeussopimuksen muiden artiklojen nojalla, jolloin sopimusvaltioiden tulee järjestää rikosprosessinsa kokonaisuudessaan siten, että **todistajien ja uhrien oikeuksia ei vaaranneta oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimuksiin vedoten**.

Käsitykseni mukaan tuomarin tulisi näytön ja todistajan luotettavuuden arvioinnin kannalta aina tietää vähintään se, onko anonyymi todistaja virkavastuulla toimiva poliisimies. Tuomarin tietoisuus poliisimiehen henkilöllisyydestä ei olisi käsittääkseni välttämätöntä.

Esitän lisäksi ehdotetun oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 35 b §:n jättämistä pois esityksestä. Tuomioistuimen harkintavallan rajoittaminen esitetyllä tavalla vaarantaa asianomistajan oikeutta saada tuomioistuimelta perusoikeuksiaan turvaava sisällöllisesti oikea ratkaisu.

Vaitiolo-oikeuden muuttaminen

Ehdotuksessa esitetään poliisilain 44 §:n muuttamista siten, että peitepoliisin osallistumisesta syyteharkinnan tai oikeudenkäynnin kohteena olevan rikoksen estämiseen, paljastamiseen tai selvittämiseen on ilmoitettava rikoksesta epäillylle.

Nykyinen käytäntö peitetuominnon käytöstä ilmoittamisen osalta on ollut se, ettei poliisi ole ilmoittanut menetelmän käytöstä, jos peitetuomintaa on käytetty vain tiedonhankintamenetelmänä

käyttämättä hankittuja tietoja näyttönä. Tämä on ollut myös eduskunnan hallintovaliokunnan näkemys asiasta. Syytetyn oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ei hallintovaliokunnan käsityksen mukaan vaarannu silloin, kun peitetoiminnalla ja valeostolla saatuja tietoja ei ole käytetty syyteharkinnan perustana eikä oikeudenkäynnissä, vaan ne ovat ainoastaan auttaneet poliisitoiminnan suuntaamisessa.

Peitepoliisin rikokseen osallistumisen poikkeuksellisen luonteen vuoksi ehdotettu velvoite ilmoittaa peitetoiminnan käytöstä tältä osin saattaa olla perusteltu. Tällöin on kuitenkin varmistettava, ettei ilmoittamisvelvollisuudella vaaranneta peitetoimintaan osallistuneen poliisimiehen tai tämän läheisen turvallisuutta. Muilta osin pääsääntö peitetoiminnan käytöstä ilmoittamisesta vain silloin, kun peitetoiminnalla saatuja tietoja käytetään näyttönä, tulee säilyttää ennallaan.

Ankara vahingonkorvausvastuu

Ehdotuksen 47 a §:ssä on esitetty valtiolle ns. ankaraa vahingonkorvausvastuuta peitepoliisin järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisen osalta. Esityksen mukaan rikollisryhmän toimintaan osallistumisen ja peitetoiminnan paljastumisen estämiseksi välttämättömien vähäisten rikkomusten tekemisen poikkeuksellisen luonteen vuoksi valtion tulisi korvata poliisimiehen sivulliselle aiheuttamat vahingot tuottamuksesta riippumatta. Valtio vastaisi myös muista poliisimiehen toiminnassa mukana ollessa aiheutetuista vahingoista olosuhteissa, joissa peitetoimintaa suorittavan poliisimiehen olisi voitu kohtuudella edellyttää estävän vahingon syntymisen tai rajoittavan sitä. Valtio vastaisi ehdotuksen mukaan aina myös lisävahingosta, joka on aiheutunut poliisimiehen myötävaikutuksesta.

Normaalisti valtio joutuisi vahingonkorvauslain 3 luvun 2 §:n nojalla korvausvastuuseen vain, jos vahinko on aiheutunut poliisimiehen virheen tai laiminlyönnin johdosta ja jos toimen tai tehtävän suorittamiselle sen laatu ja tarkoitus huomioon ottaen kohtuudella asetettavia vaatimuksia ei ole noudatettu.

Mielestäni valtion vastuun pois sulkemisen sitominen ainoastaan tilanteisiin, joissa peitepoliisilta ei olisi voitu kohtuudella edellyttää vahingon syntymisen estäviä tai sitä rajoittavia toimia, avaa yhdessä näyttötaakan kanssa valtiolle niin vaikeasti ennakoitavan korvausriskin, että se voi käytännössä estää järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisen. Käsitykseni mukaan ei ole riittäviä perusteita asettaa peitetoiminta vahingonkorvausvastuun osalta muuhun poliisin toimintaan nähden erilaiseen asemaan.

Kymmenen vuoden rangaistusedellytys

Sekä anonyymille todistelulle että peitepoliisin osallistumisoikeudelle järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan on ehdotettu edellytykseksi vähintään kymmenen vuoden vankeusrangaistusmaksimia. Mielestäni edellytykset on asetettu ainakin järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisen osalta liian korkealle. Poliisimiehellä on oikeus peitetoimintaan, jos se on tarpeen pakkokeinolain 5 a luvun 2 §:ssä mainitun rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi. Käytännössä tämä tarkoittaa rikoksia, joista ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Rikollisryhmän toimintaan osallistumisen edellytyksen tulisi olla sama tai enintään hieman korkeampi kuin tämä varsinaisen peitetoiminnan edellytys. Anonyymiä todistelua ja rikollisryhmän toimintaan osallistumista olisi tarpeen käyttää esimerkiksi paritus- ja ihmiskaupparikosten estämisessä, paljastamisessa ja selvittämisessä. Törkeän parituksen ja

tavallisen ihmiskaupan maksimirangaistus on kuusi vuotta vankeutta. Rikollisryhmän toimintaan osallistuminen saattaisi olla perusteltua myös törkeissä talousrikoksissa, joiden enimmäisrangaistus on yleensä neljä vuotta vankeutta.

Helsingissä 29 päivänä huhtikuuta 2005

Poliisijohtaja Jorma Toivanen

Yhdymme Toivasen eriävään mielipiteeseen siltä osin kuin siinä pidetään rikollisryhmän toimintaan osallistumisen edellytyksenä ehdotettua vähintään kymmenen vuoden enimmäisrangaistusta liian korkeana.

Helsingissä 29 päivänä huhtikuuta 2005

Ari-Pekka Koivisto
valtionsyyttäjä

Liisa Paul
käräjätuomari